



การใช้หลักไตรสิกขาเพื่อฟื้นฟูพฤติกรรมผิดของผู้ต้องขัง คดียาเสพติดในเรือนจำจังหวัดสงขลา Application of the Threefold Training to the Behavioral Rehabilitation of Drug Offenders in Songkhla Provincial Prison

ธวัตรชัย มุสิกะ*

Tawatchai Musika

วชิรวิทย์ อธิธินาสุภวิทย์**

Vachiravitch Ittithanasuphavitch

■ บทคัดย่อ

บทความวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการใช้หลักไตรสิกขาเพื่อฟื้นฟูพฤติกรรมของผู้ต้องขังคดียาเสพติดในเรือนจำจังหวัดสงขลา และเพื่อเปรียบเทียบการใช้หลักไตรสิกขา เพื่อฟื้นฟูพฤติกรรมของผู้ต้องขังคดียาเสพติดในเรือนจำจังหวัดสงขลา เมื่อจำแนกตามอายุ ระดับการศึกษา อาชีพก่อนต้องโทษ รายได้ ก่อนต้องโทษ สถานภาพสมรส ระยะเวลาจำคุกและจำนวนครั้งในการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา เป็นการวิจัยเชิงปริมาณโดยเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ต้องขังคดียาเสพติด จำนวน 316 คน โดยใช้แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้สถิติพรรณนา ได้แก่ จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติอ้างอิง ได้แก่ t-test และ ANOVA ผลการวิจัยพบว่า

* นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาสังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมศาสตร์

Master's Degree Student, Buddhist Sociology, Faculty of Social Sciences, Mahamakut Buddhist University, Srithammasokkaraj Campus

** อาจารย์สาขาวิชาสังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมศาสตร์

Lecturer, Buddhist Sociology, Faculty of Social Sciences, Mahamakut Buddhist University, Srithammasokkaraj Campus

Received: 1 August 2025 Revised: 14 October 2025 Accepted: 15 October 2025

1. การนำหลักไตรสิกขาเพื่อฟื้นฟูพฤติกรรมของผู้ต้องขังคดียาเสพติดในเรือนจำจังหวัดสงขลา (ภาพรวม) ทุกด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับจากมากที่สุดไปน้อยที่สุด พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านปัญญา รองลงมา คือ ด้านศีลและด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านสมาธิ

2. การเปรียบเทียบการใช้หลักไตรสิกขาเพื่อฟื้นฟูพฤติกรรมของผู้ต้องขังคดียาเสพติดในเรือนจำจังหวัดสงขลา พบว่า ระดับการศึกษา อาชีพก่อนต้องโทษ รายได้ก่อนต้องโทษ ระยะเวลาจำคุกและจำนวนครั้งในการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาส่งผลต่อการใช้หลักไตรสิกขาเพื่อฟื้นฟูพฤติกรรมของผู้ต้องขังคดียาเสพติดในเรือนจำจังหวัดสงขลาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนปัจจัยที่ไม่ส่งผลให้เกิดความแตกต่าง ได้แก่ อายุและสถานภาพสมรส

ข้อเสนอแนะที่สำคัญ คือ กรมราชทัณฑ์ และเรือนจำจังหวัดสงขลา ควรวางแผนและดำเนินการจัดกิจกรรมฝึกอบรมตามหลักไตรสิกขา เช่น การฝึกวินัยควบคู่กับการเจริญสติเพื่อนำไปสู่การฟื้นฟูพฤติกรรมอย่างยั่งยืนและลดโอกาสกระทำผิดซ้ำ นอกจากนี้ ควรส่งเสริมและขยายโอกาสให้ผู้ต้องขังคดียาเสพติดและคดีอื่นๆ เข้าร่วมกิจกรรมทางธรรม การอบรมให้แก่พระวิทยากรให้สามารถทำหน้าที่เป็นผู้นำกิจกรรมทางใจ ด้วยความเข้าใจจิตวิทยาของผู้ต้องขัง การประสานความร่วมมือกับครอบครัวและชุมชนในการวางแผนการฟื้นฟูหลังพ้นโทษ การพัฒนาสื่อการเรียนรู้ธรรมะที่เหมาะสมกับผู้ต้องขัง เช่น การ์ตูนธรรมะ พอดแคสต์เสียงหรือสมุดฝึกเจริญสติ

คำสำคัญ: ไตรสิกขา, การฟื้นฟูพฤติกรรม, ผู้ต้องขังคดียาเสพติด, เรือนจำจังหวัดสงขลา

■ Abstract

This article aims to study the application of the Threefold Training in rehabilitating the behavior of drug offenders in Songkhla Provincial Prison and to compare its application across age, educational level, occupation prior to incarceration, income before incarceration, marital status, duration of imprisonment, and frequency of participation in religious activities. Using quantitative research, data were collected from a sample of 316 inmates convicted of drug offenses via questionnaire. Descriptive statistics (frequency, percentage, mean, and standard deviation) and inferential statistics (t-test and ANOVA) were employed. The findings revealed that:

1. The overall application of the Threefold Training for the behavioral rehabilitation of drug offenders in Songkhla Provincial Prison was at a high level. When ranked by individual aspects, the highest mean was observed for wisdom (paññā), followed by morality (sīla), while concentration (samādhi) had the lowest mean.

2. Comparative analyses of the Threefold Training further indicated

that educational level, occupation prior to incarceration, income before incarceration, duration of imprisonment, and frequency of participation in religious activities significantly influenced the application of the Threefold Training at the 0.05 level, whereas age and marital status did not.

The study recommends that the Department of Corrections and Songkhla Provincial Prison implement training programs based on the Threefold Training, such as integrating discipline with mindfulness practice, to promote sustainable rehabilitation and reduce recidivism. It also encourages expanding opportunities for inmates to participate in religious activities; providing monastic instructors with training in inmate psychology; coordinating with families and communities for post-release planning; and developing suitable Dhamma learning media, e.g. cartoons, podcasts, and mindfulness workbooks.

Keyword: Threefold Training, Behavioral Rehabilitation, Drug Offenders, Songkhla Provincial Prison

■ ความเป็นมาและความสำคัญ ของปัญหา

ในปัจจุบันปัญหาอาชญากรรมยังคงเป็น
ภัยคุกคามสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคง

ของประเทศและความสงบสุขของสังคมไทย
ทั้งในระดับครอบครัว ชุมชนและประเทศ
โดยรวม ผู้กระทำผิดคดีอาชญากรรมส่วนใหญ่
เมื่อถูกลงโทษด้วยการจำคุก แม้จะถูกแยก
ออกจากสังคมภายนอกชั่วคราว แต่หากไม่ได้รับ
การฟื้นฟูและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างแท้จริง
ก็มีแนวโน้มสูงที่จะกลับมากระทำผิดซ้ำอีกครั้ง
การฟื้นฟูจึงไม่ควรเป็นเพียงการควบคุมทาง
กายภาพ แต่ควรเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลง
จากภายในจิตใจของผู้ต้องขัง ทั้งนี้ กรมราชทัณฑ์
จึงมีภารกิจและอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการควบคุม
และแก้ไขพฤติกรรมผู้ต้องขังโดยมุ่งพัฒนาเป็น
องค์กร พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เพื่อแก้ไข ฟื้นฟู
ผู้ต้องขังให้กลับตนเป็นพลเมืองดีมีสุขภาพกาย
และจิตที่ดี ไม่หวนกลับมากระทำผิดซ้ำได้รับการ
พัฒนาทักษะฝีมือในการประกอบอาชีพที่สุจริต
และสามารถดำรงชีวิตในสังคมภายนอก
ได้อย่างปกติโดยสังคมให้การยอมรับ มีอำนาจ
หน้าที่ดังต่อไปนี้ คือ (1) ปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดให้
เป็นไปตามคำพิพากษาหรือคำสั่งตามกฎหมาย
โดยดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยการราชทัณฑ์
และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง (2) กำหนดแนวทาง
ปฏิบัติต่อผู้ต้องขังให้สอดคล้องกับกฎหมาย
ระเบียบ ข้อบังคับ นโยบายของกระทรวง
มหาดไทยและหลักทัณฑ์โทษ ตลอดจน
ข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับปฏิบัติต่อ
ผู้ต้องขังและข้อเสนอแนะในเรื่องที่เกี่ยวข้อง
ขององค์การสหประชาชาติ (3) ดำเนินการ
เกี่ยวกับการสวัสดิการและการสงเคราะห์แก่
ผู้ต้องขัง และ (4) ปฏิบัติการอื่นใดตามที่กฎหมาย
กำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของกรมราชทัณฑ์
หรือตามที่กระทรวงหรือคณะรัฐมนตรีมอบหมาย

(Behavioral Development System Development Group, Department of Corrections, 2024) ซึ่งเรือนจำจังหวัดสงขลา เป็นเรือนจำสังกัดกรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม มีหน้าที่รับผิดชอบในการควบคุมผู้ต้องขังให้เป็นไปตามคำพิพากษาของศาลที่มีอัตราโทษจำคุกไม่เกิน 25 ปี รวมถึงคุมขังผู้ต้องขังที่รอการพิพากษาทุกคดี ซึ่งในการปฏิบัติหน้าที่ควบคุมผู้ต้องขังเข้าให้มีประสิทธิภาพมิให้ผู้ต้องขังแหกหักหลบหนี อยู่ในระเบียบวินัย รวมถึงการแก้ไขพัฒนาพฤตินิสัย (Department of Corrections, 2021)

จากรายงานสถิติฐานความผิดคดีอาญา (คดี 4 กลุ่ม) พ.ศ. 2566 ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ พบว่า จำนวนคดีที่รับคำร้องทุกข์ 742,012 คดี และจับกุมได้ 691,539 คดี แต่อย่างไรก็ตามในภาพรวมพบว่า คดียาเสพติดให้โทษยังคงเป็นคดีอันดับหนึ่ง มีจำนวนมากถึง 320,204 คดี (Royal Thai Police, 2023) และจากรายงานสถิติผู้ต้องขังรายทัณฑ์ทั่วประเทศสำรวจ ณ วันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2566 พบว่า ประเทศไทยมีผู้ต้องขังรายทัณฑ์ทั้งสิ้น จำนวน 270,879 คน แบ่งเป็นเพศชาย จำนวน 238,429 คน และเพศหญิง จำนวน 32,450 คน (Attapol et al., 2023, pp. 198-210) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องของจำนวนนักโทษในประเทศไทย คือ “ผู้ต้องขังกลับมาติดคุกซ้ำ” ซึ่งสถิติการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขัง พ.ศ. 2566 กรมราชทัณฑ์ ระบุว่า มี 5 อันดับ คือ ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด 65.75%, ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ 13.51% ความผิดอื่น ๆ 9.44% ความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย 6.37% และความผิดเกี่ยวกับเพศ

2.27% (Attapol et al., 2023, pp. 198-210) ส่วนข้อมูลเชิงพื้นที่ของเรือนจำจังหวัดสงขลาพบว่า ภาพรวมอัตราส่วนระหว่างผู้ต้องขังและเจ้าหน้าที่เรือนจำมีความเหลื่อมล้ำกันเป็นอย่างมาก สืบเนื่องมาจากปัญหาผู้ต้องขังล้นเรือนจำ เช่นเดียวกับเรือนจำจังหวัดสงขลาเช่นกันจากความจุปกติที่รับผู้ต้องขังได้จำนวน 1,500 คน ปัจจุบัน ข้อมูล ณ วันที่ 23 กันยายน พ.ศ. 2567 พบว่า เรือนจำจังหวัดสงขลา มีผู้ต้องขังอยู่ในความควบคุมจำนวน 2,222 คน ในขณะที่เจ้าหน้าที่เรือนจำจังหวัดสงขลา มีจำนวน 83 คน และเป็นเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานภายในเรือนจำเพียง 50 คน ต่อผู้ต้องขัง 2,222 คน (บัญชีรายชื่อการประชุมประจำเดือนกันยายน พ.ศ. 2567 เรือนจำจังหวัดสงขลา) เมื่อผู้ต้องขังได้รับการปล่อยตัวออกจากเรือนจำ พบว่า มีผู้ต้องขังกลับมากระทำผิดซ้ำโดยเฉพาะคดียาเสพติดที่มีผู้ต้องขังหวนกลับมากระทำผิดซ้ำเป็นอันดับที่ 1 โดยการพิจารณาในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาให้ความสำคัญกับการลดอัตราการทำผิดซ้ำเป็นเป้าหมายสำคัญภารกิจหลักประการหนึ่งของกรมราชทัณฑ์ คือ การแก้ไขฟื้นฟูพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังให้กลับตนเป็นพลเมืองดี โดยการให้การศึกษาศึกษา การฝึกวิชาชีพ การพัฒนาจิตใจ รวมทั้งการจัดโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังแต่ละคนอย่างเหมาะสมตามลักษณะสาเหตุ พฤติกรรมและประเภทของการกระทำผิดซึ่งโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังประเภทต่าง ๆ ที่กรมราชทัณฑ์ได้จัดทำขึ้นนับตั้งแต่ พ.ศ. 2547 เป็นต้นมามีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ไขผู้ต้องขัง ปรับเปลี่ยนทัศนคติ พฤติกรรม เพื่อให้สามารถกลับตนเป็นคนดีมีคุณค่าสู่สังคม โดยเฉพาะคดียาเสพติด

มีโปรแกรมหรือแนวทางในการแก้ไขฟื้นฟู ประกอบด้วย การฝึกวิชาชีพ (การนวดฝ่าเท้า การนวดแผนโบราณ การทำอาหารและขนม การค้าขายย่อย ตลอดจนงานรับจ้างอื่น ๆ) ส่วนการฝึกจิตใจและการปรับทัศนคติ (การปรับทัศนคติ/ค่านิยมโดยหลักสัมมาอาชีวะ จิตสำนึก ความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม พิธีสาบานตน) (Behavioral Development Division, Department of Corrections, Ministry of Justice, 2018) แต่อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบัน ทางกรมราชทัณฑ์และเรือนจำทั่วประเทศ ได้มีการนำหลักศาสนาต่าง ๆ เข้ามาช่วย ในการฟื้นฟูพฤติกรรมของผู้ต้องขังในรูปแบบ การนั่งสมาธิ การจัดกิจกรรมต่าง ๆ รวมถึง การฟังธรรมะ เป็นต้น

ในบริบทของเรือนจำจังหวัดสงขลา มีการน้อมนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะ หลักไตรสิกขา ประกอบด้วย ศีล สมาธิและปัญญา มาใช้ในการฝึกฝนพฤติกรรมของผู้ต้องขังถือเป็นแนวทางที่ได้รับความสนใจเพิ่มมากขึ้น เนื่องจาก เป็นกระบวนการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และสติปัญญาที่ครอบคลุม ทั้งพฤติกรรม จิตใจ และความคิด ความต่อเนื่องของกิจกรรมตามหลักไตรสิกขา ช่วยให้ผู้ต้องขังเกิดความรู้สึก ละอายต่อบาป สำนึกผิดและมีเป้าหมายในการ กลับตัวเป็นคนดีของสังคม การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะหลักไตรสิกขา คือ ศีล (การฝึกในด้านพฤติกรรมโดยเฉพาะพฤติกรรม เคยชินเครื่องมือที่ใช้ในการฝึกคือ วินัย โดยวินัยเป็นจุดเริ่มต้นในกระบวนการศึกษา และการพัฒนามนุษย์) สมาธิ (การฝึกในด้านจิตหรือระดับจิตใจได้แก่ การพัฒนาคุณสมบัติต่าง ๆ ของจิตทั้งในด้านคุณธรรมและในด้านความสุข)

ส่วนปัญญา (การฝึกหรือพัฒนาในด้านการรู้ ความจริง) เข้ามาบูรณาการกับการจัดการดูแล ผู้ต้องขังจะทำให้ส่วนประกอบของชีวิตดีงาม ฝึกคนให้เจริญงอกงามในองค์ประกอบเหล่านี้ และให้องค์ประกอบเหล่านี้ นำเข้าสู่การเข้าถึง อิสรภาพและสันติสุขที่แท้จริง ตัวการฝึกที่จะให้ มีชีวิตที่ดีงามเป็นлика ตัวชีวิตที่ดีงามที่เกิดจาก การฝึกนั้นก็ เป็นมรรคซึ่งจะส่งผลโดยตรงต่อ การฟื้นฟูพฤติกรรมของผู้ต้องขังคดีอาชญากรรมได้ แต่อย่างไรก็ตาม พบว่า การนำหลักศาสนาเข้ามา ช่วยในการฟื้นฟูพฤติกรรมของผู้ต้องขังนั้น ยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควรและสามารถ ฟื้นฟูได้ช่วยหนึ่งเท่านั้น

จากความสำคัญและปัญหาการวิจัยดังกล่าว จึงจำเป็นต้องมีการศึกษาการใช้หลักไตรสิกขา เพื่อฟื้นฟูพฤติกรรมของผู้ต้องขังคดีอาชญากรรม ในเรือนจำจังหวัดสงขลา เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ ในการฟื้นฟูพฤติกรรมของผู้ต้องขังคดีอาชญากรรม ในเรือนจำจังหวัดสงขลา เพื่อให้ผู้ต้องขัง ได้ปฏิบัติตามหลักศีลธรรมและไม่หวนกลับไป กระทำผิดซ้ำอีก ซึ่งจะเป็นการป้องกันสังคม ให้ปลอดภัยจากอาชญากรรมได้อย่างยั่งยืน และที่สำคัญคือ เป็นการให้โอกาสแก่ผู้หลงผิด ได้กลับตัวกลับใจ กลับมาเป็นพลังสร้างสรรค์ สังคมไทยให้เจริญต่อไป ดังพุทธภาษิตใน พระสุตตันตปิฎกมัชฌิมนิกาย มหารวรรคว่า

“โย จ ปุพฺเพ ปมฺมุชฺชิตฺวา ปจฺฉา โส นปมฺมุชฺชติ โสเม โลก ปภาเสติ อพฺภา มุตฺโต ว จนฺทิมมา: ผู้ใดประพฤติผิดพลาดมาก่อน ภายหลัง กลับตัวได้ ผู้นั้นย่อมยังโลกนี้ให้สว่าง เหมือน พระจันทร์ที่พ้นจากกลุ่มเมฆ ส่องโลกให้สว่าง ฉะนั้น”

■ วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการใช้หลักไตรสิกขาเพื่อฟื้นฟูพฤติกรรมของผู้ต้องขังคดียาเสพติดในเรือนจำจังหวัดสงขลา

2. เพื่อเปรียบเทียบการใช้หลักไตรสิกขาเพื่อฟื้นฟูพฤติกรรมของผู้ต้องขังคดียาเสพติดในเรือนจำจังหวัดสงขลาเมื่อจำแนกตามอายุ ระดับการศึกษา อาชีพก่อนต้องโทษ รายได้ก่อนต้องโทษ สถานภาพสมรส ระยะเวลาจำคุก และจำนวนครั้งในการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา

■ สมมติฐานการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “การใช้หลักไตรสิกขาเพื่อฟื้นฟูพฤติกรรมของผู้ต้องขังคดียาเสพติดในเรือนจำจังหวัดสงขลา” โดยผู้วิจัยได้ตั้งสมมติฐานในการศึกษาไว้ กล่าวคือ ผู้ต้องขังคดียาเสพติดในเรือนจำจังหวัดสงขลาที่มี อายุ ระดับการศึกษา อาชีพก่อนต้องโทษ รายได้ก่อนต้องโทษ สถานภาพสมรส ระยะเวลาจำคุกและจำนวนครั้งในการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาต่างกันมีการใช้หลักไตรสิกขาเพื่อฟื้นฟูพฤติกรรมต่างกัน

■ วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเรื่องการใช้หลักไตรสิกขาเพื่อฟื้นฟูพฤติกรรมของผู้ต้องขังคดียาเสพติดในเรือนจำจังหวัดสงขลาผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ต้องขังคดียาเสพติดในเรือนจำจังหวัดสงขลา จำนวน

1,223 คน (ข้อมูล ณ วันที่ 23 กันยายน พ.ศ. 2567) ส่วนกลุ่มตัวอย่างคือ ผู้ต้องขังคดียาเสพติดในเรือนจำจังหวัดสงขลา จำนวน 316 คน ผู้วิจัยคำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Yamane (1973) โดยกำหนดระดับความคลาดเคลื่อนไว้ที่ร้อยละ 0.05

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามเชิงปริมาณ โดยผู้วิจัยสร้างและพัฒนาเครื่องมือวิจัยโดยทำการศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาเป็นแนวทางในการจัดทำแบบสอบถาม โดยแบ่งเนื้อหาออกเป็น 3 ตอน ประกอบด้วย ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล (อายุ ระดับการศึกษา อาชีพก่อนต้องโทษ รายได้ก่อนต้องโทษ สถานภาพสมรส ระยะเวลาจำคุก จำนวนครั้งในการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา) โดยลักษณะของเครื่องมือเป็นแบบสอบถามโดยให้เลือกตอบมีลักษณะเป็นแบบสำรวจรายการ จำนวน 7 ข้อ ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการใช้หลักไตรสิกขาเพื่อฟื้นฟูพฤติกรรมของผู้ต้องขังคดียาเสพติดในเรือนจำจังหวัดสงขลา โดยลักษณะของข้อคำถามเป็นมาตราส่วนประมาณค่าตามแนวคิดของลิเคิร์ท 5 ระดับ จำนวน 15 ข้อ (Boonchom Srisawat, 2002, p. 99) และตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ เกี่ยวกับการใช้หลักไตรสิกขาเพื่อฟื้นฟูพฤติกรรมของผู้ต้องขังคดียาเสพติดในเรือนจำจังหวัดสงขลา เป็นแบบปลายเปิดเพื่อให้ผู้ตอบได้ตอบตามความคิดเห็นของตนเองได้อิสระ ส่วนการสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

การสร้างและการพัฒนาเครื่องมือนี้ ผู้วิจัยนำแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องรวมถึงกรอบแนวคิดในการวิจัยมากำหนดเป็น

ข้อคำถามในการทำแบบสอบถาม จากนั้นผู้วิจัย นำแบบสอบถามฉบับร่างที่สร้างขึ้นพร้อมแบบประเมินให้ผู้เชี่ยวชาญด้านสังคมวิทยา/สังคมศาสตร์ ทำการพิจารณาตรวจสอบแบบสอบถามจำนวน 3 ท่าน เพื่อเป็นการทดสอบความเที่ยงตรง และให้คะแนนเป็นรายข้อคำถามซึ่งดูความครอบคลุมในประเด็นคำถามการวิจัยและดูเนื้อหาภาษาเพื่อหาค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามแต่ละข้อกับจุดประสงค์หรือเนื้อหา (Index of Item-Objective Congruence: IOC) โดยใช้เกณฑ์การตัดสินค่า IOC ถ้ามีค่า 0.50 ขึ้นไป แสดงว่า ข้อคำถามนั้นวัดได้ตรงจุดประสงค์หรือตรงตามเนื้อหา (Pranee Lambeunsa, 2016) ทั้งนี้ จากการตรวจค่าความสอดคล้องของแบบสอบถามมีค่า IOC=1 จากนั้นผู้วิจัยนำแบบสอบถามฉบับร่างที่ได้ผ่านการแก้ไขและปรับปรุงจากผู้เชี่ยวชาญด้านสังคมวิทยา/สังคมศาสตร์ ไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่มีความคล้ายคลึงกัน จำนวน 30 ชุด เพื่อคำนวณหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามด้วยวิธีวิเคราะห์สัมประสิทธิ์แอลฟาตามวิธีการของ Cronbach (1990) โดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟามากกว่า 0.70 ถือว่าใช้ได้และจากการหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับอยู่ที่ 0.903

การเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยขอหนังสือเพื่อดำเนินการเก็บข้อมูล ณ เรือนจำจังหวัดสงขลา โดยยื่นเรื่องขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมราชโคกราช เรียนถึงผู้บัญชาการเรือนจำจังหวัดสงขลา เพื่อขออนุญาตเก็บข้อมูลโดยการแจกแบบสอบถาม โดยกำหนดวันเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล จากนั้นเมื่อได้รับ

การอนุญาตจากผู้บัญชาการเรือนจำจังหวัดสงขลา ผู้วิจัยแจกแบบสอบถามแก่กลุ่มตัวอย่างด้วยตนเองที่เรือนจำจังหวัดสงขลา ซึ่งก่อนที่จะตอบแบบสอบถามนั้นผู้วิจัยจะได้อธิบายให้กลุ่มตัวอย่างนั้นเข้าใจก่อน ๆ ทำการตอบแบบสอบถามหรือตอบข้อซักถาม กรณีมีกลุ่มตัวอย่างสงสัยในแบบสอบถาม เมื่อได้แบบสอบถามคืนแล้วจะนำข้อมูลมาตรวจสอบถึงความสมบูรณ์ของแบบสอบถามเพื่อให้ได้ข้อมูลครบถ้วนตามความต้องการแล้วนำข้อมูลที่ได้นำไปวิเคราะห์ต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล เมื่อผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูล ตรวจสอบข้อมูลเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรม SPSS โดยใช้สถิติพรรณนาเพื่อบรรยายลักษณะข้อมูลของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ จำนวน และร้อยละ เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคลของแบบสอบถาม ส่วนค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานใช้ในการวิเคราะห์การใช้หลักไตรสิกขาเพื่อฟื้นฟูพฤติกรรมของผู้ต้องขังคดีอาเสพติดในเรือนจำจังหวัดสงขลา และสถิติอ้างอิงหรือสถิติอนุมาน ใช้เพื่อทำการทดสอบสมมติฐาน โดยใช้สถิติอ้างอิงแบบอ้างอิงพารามิเตอร์ ได้แก่ t-test, ANOVA เพื่อเปรียบเทียบการใช้หลักไตรสิกขาเพื่อฟื้นฟูพฤติกรรมของผู้ต้องขังคดีอาเสพติดในเรือนจำจังหวัดสงขลา เมื่อจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ทั้งนี้ บทความวิจัยเรื่องการใช้หลักไตรสิกขาเพื่อฟื้นฟูพฤติกรรมของผู้ต้องขังคดีอาเสพติดในเรือนจำจังหวัดสงขลา ผ่านการพิจารณาและรับรองจากคณะกรรมการวิจัยในมนุษย์ สถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ในการประชุมครั้งที่ 3/2568 มติที่ 46/2568 ตามเอกสารเลขที่ จว. 0057/2568

■ ผลการวิจัย

งานวิจัยเรื่องการใช้หลักไตรสิกขาเพื่อฟื้นฟูพฤติกรรมของผู้ต้องขังคดีอาญาในเรือนจำจังหวัดสงขลา มีวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อศึกษาการใช้หลักไตรสิกขาเพื่อฟื้นฟูพฤติกรรมของผู้ต้องขังคดีอาญาในเรือนจำจังหวัดสงขลา และเพื่อเปรียบเทียบการใช้หลักไตรสิกขาเพื่อฟื้นฟูพฤติกรรมของผู้ต้องขังคดีอาญาในเรือนจำจังหวัดสงขลา เมื่อจำแนกตามอายุ ระดับการศึกษา อาชีพก่อนต้องโทษ รายได้ก่อนต้องโทษ สถานภาพสมรส ระยะเวลาจำคุก และจำนวนครั้งในการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา ปรากฏผลการวิจัย ดังนี้

คดีอาญาในเรือนจำจังหวัดสงขลา ส่วนใหญ่ อายุ 31 - 40 ปี มีระดับการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้าง ก่อนต้องโทษ มีรายได้ก่อนต้องโทษ ต่ำกว่า 15,001-20,000 บาท มีสถานภาพโสด ส่วนใหญ่ มีระยะเวลาจำคุก 1-3 ปี และผู้ต้องขังคดีอาญาในเรือนจำจังหวัดสงขลา ส่วนใหญ่เข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา 1 - 5 ครั้งขึ้นไป

2. ผลการวิเคราะห์หลักไตรสิกขาเพื่อฟื้นฟูพฤติกรรมของผู้ต้องขังคดีอาญาในเรือนจำจังหวัดสงขลา เมื่อทำการวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏผลการวิจัย ดังนี้

จากตารางที่ 1 พบว่า การนำหลักไตรสิกขาเพื่อฟื้นฟูพฤติกรรมของผู้ต้องขังคดีอาญาในเรือนจำจังหวัดสงขลา (ภาพรวม) ทุกด้าน อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.764$, S.D. = 0.0134)

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการนำหลักไตรสิกขาเพื่อฟื้นฟูพฤติกรรมของผู้ต้องขังคดีอาญาในเรือนจำจังหวัดสงขลา (ภาพรวม)

ข้อ	หลักไตรสิกขา	ระดับการนำไปใช้เพื่อฟื้นฟูพฤติกรรมของผู้ต้องขังคดีอาญา		
		$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
1	ศีล	3.743	0.0381	มาก
2	สมาธิ	3.693	0.0417	มาก
3	ปัญญา	3.857	0.0168	มาก
รวม		3.764	0.0134	มาก

หมายเหตุ. การวิเคราะห์ข้อมูลของผู้วิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งจากการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ต้องขังคดีอาญาในเรือนจำจังหวัดสงขลา พบว่า ผู้ต้องขัง

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับจากมากที่สุดไปน้อยที่สุด พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ด้านปัญญา ($\bar{x} = 3.857$, S.D. = 0.0168) รองลงมาคือ ด้านศีล ($\bar{x} = 3.743$,

S.D. = 0.0381) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านสมาธิ ($\bar{x}$ = 3.693, S.D. = 0.0417) เมื่อพิจารณาแยกรายด้าน พบว่า

ด้านศีล รวมทุกข้ออยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 3.743, S.D. = 0.0381) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับจากมากที่สุดไปน้อยที่สุด พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ รู้สึกว่าการปฏิบัติตามกฎระเบียบของเรือนจำมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้านความมีระเบียบวินัยของท่าน ($\bar{x}$ = 3.807, S.D. = 0.6929) รองลงมา คือ การฝึกฝนความอดทนและความรับผิดชอบ ผ่านกิจกรรมในเรือนจำช่วยให้ท่านกลับไปใช้ชีวิตอย่างมีความประพฤติดีในสังคมได้ ($\bar{x}$ = 3.778, S.D. = 0.7138) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ สามารถร่วมกิจกรรมกลุ่มกับผู้อื่น โดยแสดงพฤติกรรมที่ดี เช่น การช่วยเหลือ หรือการแสดงความคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์ ได้เพียงใด ($\bar{x}$ = 3.671, S.D. = 0.6756)

ด้านสมาธิ รวมทุกข้ออยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 3.693, S.D. = 0.0417) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อโดยเรียงลำดับจากมากที่สุดไปน้อยที่สุด พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ มีความสามารถในการจดจ่อและตั้งใจทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง โดยไม่วกแวก ($\bar{x}$ = 3.772, S.D. = 0.6510) รองลงมา คือ มีความตั้งใจที่จะนำการฝึกสมาธิไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันหลังจากพ้นโทษ ($\bar{x}$ = 3.744, S.D. = 0.7265) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือมีความรู้สึว่าการฝึกสมาธิช่วยลดความอยากยาเสพติดหรือการกระทำที่ขาดสติได้ ($\bar{x}$ = 3.579, S.D. = 0.7105)

ด้านปัญญา รวมทุกข้ออยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 3.857, S.D. = 0.0168) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อโดยเรียงลำดับจากมากที่สุดไปน้อยที่สุด

พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ มีความเข้าใจเกี่ยวกับผลกระทบของการใช้ยาเสพติดต่อตนเอง ครอบครัวและสังคมมาก ($\bar{x}$ = 3.930, S.D. = 0.7356) รองลงมา คือ มีความตั้งใจที่จะพัฒนาความรู้และทักษะใหม่ ๆ เพื่อนำไปใช้ในการประกอบอาชีพหรือปรับปรุงชีวิตหลังพ้นโทษ ($\bar{x}$ = 3.925, S.D. = 0.7020) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ สามารถวิเคราะห์และแยกแยะพฤติกรรมหรือสถานการณ์ที่อาจนำไปสู่การกลับไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดได้ ($\bar{x}$ = 3.798, S.D. = 0.7071)

3. ผลการวิเคราะห์ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับหลักไตรสิกขาเพื่อฟื้นฟูพฤติกรรมนิสัยของผู้ต้องขังคดียาเสพติดในเรือนจำจังหวัดสงขลา สรุปได้ว่า ด้านศีล คือ จัดกิจกรรมอบรมเรื่องศีลอย่างต่อเนื่องและมีรูปแบบที่เข้าใจง่าย การจัดให้มีพี่เลี้ยงศีลธรรมหรือกลุ่มจิตอาสาในเรือนจำด้านสมาธิโดยการฝึกสมาธิให้เกิดความสงบในจิต ลดแรงกระตุ้นที่นำไปสู่การใช้สารเสพติด และช่วยสร้างพฤติกรรมใหม่ที่ตั้งอยู่บนความมีสติและยังคิดมากขึ้น และ ด้านปัญญา คือ การเปิดพื้นที่ให้พูดคุย แบ่งปันประสบการณ์และรับฟังมุมมองจากผู้อื่นจะช่วยพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์และสะท้อนความผิดพลาดในอดีตของตนอย่างสร้างสรรค์เพื่อสร้างปัญญาจากการฟังและการพูด

4. ผลการทดสอบสมมติฐาน

ผู้ต้องขังคดียาเสพติดในเรือนจำจังหวัดสงขลา ที่มี “อายุ” ต่างกันมีการใช้หลักไตรสิกขาเพื่อฟื้นฟูพฤติกรรมนิสัยต่างกัน จากการทดสอบสมมติฐานพบว่า ผู้ต้องขังคดียาเสพติดที่มีอายุต่างกันมีการใช้หลักไตรสิกขาเพื่อฟื้นฟูพฤติกรรมนิสัยไม่ต่างกัน กล่าวคือ อายุของผู้ต้องขังคดียาเสพติด

ไม่มีผลต่อการใช้หลักไตรสิกขาเพื่อฟื้นฟูพฤติกรรมเสียอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p > 0.05$)

ผู้ต้องขังคดียาเสพติดในเรือนจำจังหวัดสงขลาที่มี “ระดับการศึกษา” ต่างกันมีการใช้หลักไตรสิกขาเพื่อฟื้นฟูพฤติกรรมเสียต่างกัน จากการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ผู้ต้องขังคดียาเสพติดที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีการใช้หลักไตรสิกขาเพื่อฟื้นฟูพฤติกรรมเสียแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (ระดับการศึกษาของผู้ต้องขังส่งผลต่อการใช้หลักไตรสิกขาในการฟื้นฟูพฤติกรรมเสีย) จึงวิเคราะห์ทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่โดยใช้วิธีของ Post Hoc เมื่อจำแนกตามระดับการศึกษา พบว่า ผู้ต้องขังที่มีการศึกษาสูง (อนุปริญญา, ปริญญาตรี) ใช้หลักไตรสิกขาในการฟื้นฟูพฤติกรรมเสียมากกว่าผู้ที่การศึกษาต่ำกว่าอย่างมีนัยสำคัญ

ผู้ต้องขังคดียาเสพติดในเรือนจำจังหวัดสงขลาที่มี “อาชีพก่อนต้องโทษ” ต่างกันมีการใช้หลักไตรสิกขาเพื่อฟื้นฟูพฤติกรรมเสียต่างกัน จากการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ผู้ต้องขังคดียาเสพติดที่มีอาชีพก่อนต้องโทษต่างกัน มีการใช้หลักไตรสิกขาเพื่อฟื้นฟูพฤติกรรมเสียแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 กล่าวคือ อาชีพก่อนต้องโทษมีผลต่อการใช้หลักไตรสิกขาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) จึงวิเคราะห์ทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่โดยใช้วิธีของ Post Hoc พบว่า เมื่อจำแนกตามอาชีพก่อนต้องโทษ พบว่า ผู้ต้องขังที่เคยทำงานราชการ/รัฐวิสาหกิจใช้หลักไตรสิกขาส่งกว่าผู้ในอาชีพอื่น ๆ อย่างมีนัยสำคัญ

ผู้ต้องขังคดียาเสพติดในเรือนจำจังหวัดสงขลาที่มี “รายได้รายได้ก่อนต้องโทษ” ต่างกันมีการใช้

หลักไตรสิกขาเพื่อฟื้นฟูพฤติกรรมเสียต่างกัน จากการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ผู้ต้องขังคดียาเสพติดที่มีรายได้ก่อนต้องโทษต่างกันมีการใช้หลักไตรสิกขาเพื่อฟื้นฟูพฤติกรรมเสียแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 กล่าวคือ รายได้ก่อนต้องโทษส่งผลต่อการใช้หลักไตรสิกขาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) จึงวิเคราะห์ทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่โดยใช้วิธีของ Post Hoc พบว่า เมื่อจำแนกตามรายได้ก่อนต้องโทษ พบว่า ผู้ต้องขังที่มีรายได้กลาง-สูงใช้หลักไตรสิกขาในการฟื้นฟูพฤติกรรมเสียมากกว่าผู้ที่มีรายได้ต่ำอย่างมีนัยสำคัญ

ผู้ต้องขังคดียาเสพติดในเรือนจำจังหวัดสงขลาที่มี “สถานภาพสมรส” ต่างกันมีการใช้หลักไตรสิกขาเพื่อฟื้นฟูพฤติกรรมเสียต่างกัน จากการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ผู้ต้องขังคดียาเสพติดที่มีสถานภาพสมรสต่างกันมีการใช้หลักไตรสิกขาเพื่อฟื้นฟูพฤติกรรมเสียไม่ต่างกันกล่าวคือ สถานภาพสมรส ไม่ส่งผลต่อการใช้หลักไตรสิกขาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p > 0.05$)

ผู้ต้องขังคดียาเสพติดในเรือนจำจังหวัดสงขลาที่มี “ระยะเวลาจำคุก” ต่างกันมีการใช้หลักไตรสิกขาเพื่อฟื้นฟูพฤติกรรมเสียต่างกัน จากการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ผู้ต้องขังคดียาเสพติดที่มีระยะเวลาจำคุกต่างกันมีการใช้หลักไตรสิกขาเพื่อฟื้นฟูพฤติกรรมเสียแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 กล่าวคือ ระยะเวลาจำคุกมีผลต่อการใช้หลักไตรสิกขาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) จึงวิเคราะห์ทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่โดยใช้วิธีของ Post Hoc พบว่า เมื่อจำแนกตามระยะเวลาจำคุก พบว่า ผู้ต้องขังที่จำคุกนานใช้หลักไตรสิกขาแตกต่างจากผู้

จำคุกระยะสั้นอย่างมีนัยสำคัญ

ผู้ต้องขังคดียาเสพติดในเรือนจำจังหวัดสงขลา ที่มี “จำนวนครั้งในการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา” ต่างกันมีการใช้หลักไตรสิกขาเพื่อฟื้นฟูพฤติกรรมต่างกัน จากการทดสอบสมมติฐานพบว่า ผู้ต้องขังคดียาเสพติดที่มีจำนวนครั้งในการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาต่างกัน มีการใช้หลักไตรสิกขาเพื่อฟื้นฟูพฤติกรรมต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 กล่าวคือ จำนวนครั้งเข้าร่วมกิจกรรมศาสนามีผลต่อการใช้หลักไตรสิกขาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) จึงวิเคราะห์ทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่โดยใช้วิธีของ Post Hoc เมื่อจำแนกจำนวนครั้งในการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา พบว่า ผู้ต้องขังที่เข้าร่วมกิจกรรมศาสนามีน้อยครั้งใช้หลักไตรสิกขามากกว่าผู้ที่เข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาน้อยอย่างมีนัยสำคัญ

รูปและอภิปรายผลการวิจัย

งานวิจัยเรื่องการใช้หลักไตรสิกขาเพื่อฟื้นฟูพฤติกรรมของผู้ต้องขังคดียาเสพติดในเรือนจำจังหวัดสงขลา จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยมีประเด็นสำคัญอภิปรายผลการวิจัยดังนี้

การนำหลักไตรสิกขาเพื่อฟื้นฟูพฤติกรรมของผู้ต้องขังคดียาเสพติดในเรือนจำจังหวัดสงขลา (ภาพรวม) ทุกด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับจากมากที่สุดไปน้อยที่สุด พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านปัญญา รองลงมา คือ ด้านศีลและด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ด้านสมาธิ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Waraporn Ongkaloy et al. (2023) พบว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขัง

ในเรือนจำโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากและยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Anucha Romphayom (2017) พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาพฤติกรรมของผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดมหาสารคาม โดยรวมอยู่ในระดับมาก พิจารณาเป็นรายด้านพบว่าก็อยู่ในระดับมากทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการฝึกวิชาชีพ ด้านการอบรมทางศาสนาและศีลธรรมและด้านการศึกษา สายสามัญและสามารถอภิปรายรายด้าน กล่าวคือ ด้านศีล รวมทุกด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อโดยเรียงลำดับจากมากที่สุดไปน้อยที่สุด พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ รู้สึกว่าการปฏิบัติตามกฎระเบียบของเรือนจำมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้านความมีระเบียบวินัย รองลงมาคือ การฝึกฝนความอดทนและความรับผิดชอบผ่านกิจกรรมในเรือนจำจะช่วยทำให้กลับไปใช้ชีวิตอย่างมีความประพฤติดีในสังคมได้และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ สามารถร่วมกิจกรรมกลุ่มกับผู้อื่น โดยแสดงพฤติกรรมที่ดี เช่น การช่วยเหลือหรือการแสดงความเห็นอย่างสร้างสรรค์ได้เพียงใด สอดคล้องกับงานวิจัยของ Waraporn Ongkaloy et al. (2023) พบว่า โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดนนทบุรี พบว่า สภาพแวดล้อมในเรือนจำ กิจกรรมส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้ต้องขัง หลักไตรสิกขา พบว่า มีอิทธิพลทางตรง อิทธิพลทางอ้อม และอิทธิพลรวมส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังในเรือนจำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังในเรือนจำดังกล่าวนำมาบูรณาการกับ “หลักไตรสิกขา” 3 ด้าน คือ (1) ศีล (ด้านพฤติกรรม) ปฏิบัติดี

ปฏิบัติชอบทั้งกาย วาจา ใจ (2) สมาธิ (ด้านจิตใจ) ปฏิบัติตามหลักศาสนา ฝึกสมาธิ ฟังธรรม ไหว้พระ สวดมนต์ และ (3) ปัญญา (ด้านองค์ความรู้) แสวงหาความรู้ ทั้งวิชาชีพและวิชาชีพชีวิต และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Anucha Romphayom (2017) พบว่า (1) ความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาพฤติกรรมของผู้ต้องขังเรือนจำ จังหวัดมหาสารคาม โดยรวมอยู่ในระดับมาก พิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก ทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการฝึกวิชาชีพ ด้านการอบรมทางศาสนาและศีลธรรม และด้านการศึกษา สายสามัญ ส่วนด้านสมาธิ รวมทุกด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อโดยเรียงลำดับจากมากที่สุดไปน้อยที่สุด พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ มีความสามารถในการจดจำและตั้งใจ ทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งโดยไม่วกแวก รองลงมาคือ มีความตั้งใจที่จะนํากการฝึกสมาธิ ไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันหลังจากพ้นโทษ และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ มีความรู้สึกว่าการฝึกสมาธิช่วยลดความอยากยาเสพติด หรือการกระทำที่ขาดสติได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Waraporn Ongkaloy et al. (2023) พบว่า โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังในเรือนจำ จังหวัดนนทบุรี พบว่า สภาพแวดล้อมในเรือนจำ กิจกรรมส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้ต้องขัง หลักไตรสิกขา พบว่า มีอิทธิพลทางตรง อิทธิพลทางอ้อมและอิทธิพลรวมส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังในเรือนจำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังในเรือนจำดังกล่าว นำมาบูรณาการกับ “หลักไตรสิกขา” 3 ด้าน คือ (1) ศีล (ด้านพฤติกรรม) ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ

ทั้งกาย วาจา ใจ (2) สมาธิ (ด้านจิตใจ) ปฏิบัติตามหลักศาสนา ฝึกสมาธิ ฟังธรรม ไหว้พระ สวดมนต์ และ (3) ปัญญา (ด้านองค์ความรู้) แสวงหาความรู้ ทั้งวิชาชีพ และวิชาชีพชีวิต และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Anucha Romphayom (2017) พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาพฤติกรรมของผู้ต้องขังเรือนจำ จังหวัดมหาสารคาม โดยรวมอยู่ในระดับมาก พิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก ทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการฝึกวิชาชีพ ด้านการอบรมทางศาสนาและศีลธรรม และด้านการศึกษา สายสามัญ และด้านปัญญา รวมทุกด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อโดยเรียงลำดับจากมากที่สุดไปน้อยที่สุด พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ มีความเข้าใจเกี่ยวกับผลกระทบของการใช้ยาเสพติดต่อตนเอง ครอบครัว และสังคมมาก รองลงมา คือ มีความตั้งใจที่จะพัฒนาความรู้และทักษะใหม่ๆ เพื่อนำไปใช้ในการประกอบอาชีพหรือปรับปรุงชีวิตหลังพ้นโทษและข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือสามารถวิเคราะห์และแยกแยะพฤติกรรมหรือสถานการณ์ที่อาจนำไปสู่การกลับไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Waraporn Ongkaloy et al. (2023) พบว่า โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดนนทบุรี พบว่า สภาพแวดล้อมในเรือนจำ กิจกรรมส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้ต้องขัง หลักไตรสิกขา พบว่า มีอิทธิพลทางตรง อิทธิพลทางอ้อม และอิทธิพลรวมส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังในเรือนจำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังในเรือนจำดังกล่าว นำมาบูรณาการกับ “หลักไตรสิกขา” 3 ด้าน คือ

(1) ศิล (ด้านพฤติกรรม) ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ ทั้งกาย วาจา ใจ (2) สมาธิ (ด้านจิตใจ) ปฏิบัติตามหลักศาสนา ฝึกสมาธิ ฟังธรรม ไหว้พระ สวดมนต์ (3) ปัญญา (ด้านองค์ความรู้) แสวงหาความรู้ ทั้งวิชาชีพและวิชาชีพิต และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Anucha Romphayom (2017) พบว่า (1) ความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาพฤติกรรมของผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดมหาสารคาม โดยรวมอยู่ในระดับมาก พิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการฝึกวิชาชีพ ด้านการอบรมทางศาสนา และศีลธรรมและด้านการศึกษาศาสนา ทั้งนี้ การใช้หลักไตรสิกขาเพื่อฟื้นฟูพฤติกรรมของผู้ต้องขังคดียาเสพติดในเรือนจำจังหวัดสงขลา มีการใช้หลักไตรสิกขาในระดับมาก ด้านปัญญา แสดงถึงความเข้าใจในผลกระทบของยาเสพติด และเจตนาธรรมในการพัฒนาตนเอง ขณะที่ด้านศีลแสดงถึงความรับผิดชอบและการฝึกวินัย ผ่านกิจกรรมในเรือนจำ ส่วนด้านสมาธิแต่ยังมีข้อจำกัดในการประยุกต์ใช้เพื่อควบคุมความอยาก และพฤติกรรมที่ขาดสติ ทั้งนี้ แนวคิดไตรสิกขาในพระพุทธศาสนา ซึ่งเน้นการพัฒนาอย่างองค์รวม ทั้งกาย วาจา ใจ และการเปลี่ยนแปลงภายในตนเองอย่างยั่งยืน

การเปรียบเทียบการใช้หลักไตรสิกขาเพื่อฟื้นฟูพฤติกรรมของผู้ต้องขังคดียาเสพติดในเรือนจำจังหวัดสงขลา เมื่อจำแนกตามอายุ ระดับการศึกษา อาชีพก่อนต้องโทษ รายได้ก่อนต้องโทษ สถานภาพสมรส ระยะเวลาจำคุก และจำนวนครั้งในการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา สรุปได้ว่า ปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อการใช้หลักไตรสิกขาเพื่อฟื้นฟูพฤติกรรมของผู้ต้องขังคดียาเสพติดในเรือนจำจังหวัดสงขลา

อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ได้แก่ ระดับการศึกษา อาชีพก่อนต้องโทษ รายได้ก่อนต้องโทษ ระยะเวลาจำคุก และจำนวนครั้งในการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา สอดคล้องกับงานวิจัยของ Waraporn Ongkaloy et al. (2023) พบว่า โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดนนทบุรี พบว่า สภาพแวดล้อมในเรือนจำ กิจกรรมส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขัง พบว่ามีอิทธิพลทางตรง อิทธิพลทางอ้อม และอิทธิพลรวมส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังในเรือนจำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังในเรือนจำดังกล่าวนำมาบูรณาการกับ “หลักไตรสิกขา” 3 ด้าน คือ (1) ศิล (ด้านพฤติกรรม) ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบทั้งกาย วาจา ใจ (2) สมาธิ (ด้านจิตใจ) ปฏิบัติตามหลักศาสนา ฝึกสมาธิ ฟังธรรม ไหว้พระ สวดมนต์ และ (3) ปัญญา (ด้านองค์ความรู้) แสวงหาความรู้ทั้งวิชาชีพและวิชาชีพิต สอดคล้องกับงานวิจัยของ Phra Maha Nanthavit Theerapatto et al. (2018) พบว่า กระบวนการสร้างจริยธรรมเชิงพุทธบูรณาการสำหรับผู้ต้องขังในเขตกรุงเทพมหานคร สรุปได้ว่า ขั้นตอนการสร้างจริยธรรมสำหรับผู้ต้องขังเป็นกระบวนการพัฒนาพฤติกรรมหนึ่งของการบริหารทัณฑ์ มีการดำเนินงานเริ่มจากการรับนโยบาย นำมาปฏิบัติเป็นการแบบบูรณาการร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีการกิจสำคัญ คือ การควบคุมและพัฒนาพฤติกรรมกระบวนการสร้างจริยธรรมเชิงพุทธบูรณาการ เป็นวิธีสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตให้หลักธรรมที่ส่งเสริมให้เกิดพฤติกรรมทางจริยธรรม โดยมีกระบวนการสำคัญ ได้แก่

การฝึกสมาธิ การฝึกกระบวนการไตรสิกขา (ศีล สมาธิและปัญญา) และการปฏิบัติกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาในกิจวัตรประจำวันและวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ซึ่งผลกระบวนการสร้างจริยธรรมเชิงพุทธบูรณาการสำหรับผู้ต้องขังในเขตกรุงเทพมหานคร ผู้เข้าร่วมอบรมหลักสูตรสี่คตาสมาธิมีจริยธรรมเชิงพุทธบูรณาการสูงกว่าก่อนเข้าอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ พบว่า หลังทดลองคะแนนจริยธรรมเชิงพุทธบูรณาการในภาพรวมและรายด้านมีคะแนนสูงกว่าก่อนการทดลองทุกด้าน ซึ่งมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยคะแนนจริยธรรมเชิงพุทธบูรณาการในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยก่อนและหลังการทดลองเท่ากับ 4.09 และ 4.28 จากคะแนนเฉลี่ยเต็ม 5 คะแนน และพิจารณารายด้าน พบว่า หลังการทดลองด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ ด้านการพัฒนาทางจิตใจ รองลงมา ด้านการพัฒนาทางกายและพัฒนาทางปัญญา และด้านการพัฒนาทางสังคมมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด โดยทุกด้านมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน ซึ่งหากผู้ต้องขังศตยาเสพติดมีจำนวนครั้งในการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาก็จะทำให้สามารถฟื้นฟูพฤติกรรมของผู้ต้องขังศตยาเสพติดได้ดีขึ้น ดังนั้น การเปรียบเทียบการใช้หลักไตรสิกขาเมื่อจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ ระดับการศึกษา อาชีพ ก่อนต้องโทษ รายได้ก่อนต้องโทษ ระยะเวลาจำคุก และจำนวนครั้งในการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา มีผลต่อระดับการใช้หลักไตรสิกขาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ในขณะที่อายุและสถานภาพสมรสไม่มีผลแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญสะท้อนให้เห็นว่า ผู้ที่มีพื้นฐานชีวิตและประสบการณ์

มากขึ้น รวมถึงผู้ที่มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาอย่างสม่ำเสมอ มีแนวโน้มที่จะซึมซับและใช้หลักไตรสิกขาได้ดีกว่า ดังนั้นการออกแบบกิจกรรมฟื้นฟูควรคำนึงถึงพื้นฐานชีวิตของผู้ต้องขัง เพื่อให้การใช้หลักไตรสิกขามีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

จากการอภิปรายชี้ให้เห็นว่า หลักไตรสิกขามีบทบาทสำคัญในการฟื้นฟูพฤติกรรมของผู้ต้องขังศตยาเสพติด โดยเฉพาะเมื่อมีการส่งเสริมให้ผู้ต้องขังเข้าถึงกระบวนการฝึกศีล สมาธิ และปัญญาอย่างต่อเนื่อง การฟื้นฟูที่เน้นความเข้าใจตนเอง ความตั้งมั่นของจิตใจและการมีวินัย ย่อมนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างแท้จริงและมีส่วนช่วยลดโอกาสในการกระทำผิดซ้ำได้ในระยะยาว

■ สรุปองค์ความรู้

การใช้หลักไตรสิกขาเพื่อฟื้นฟูพฤติกรรมของผู้ต้องขังศตยาเสพติดในเรือนจำจังหวัดสงขลา โดยการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในบริบทของเรือนจำอย่างเป็นระบบงานวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่า หลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิและปัญญา) ไม่ได้เป็นเพียงหลักธรรมทางศาสนา แต่สามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือเชิงพฤติกรรมและจิตวิทยาในการพัฒนาผู้ต้องขังได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะในกลุ่มผู้กระทำผิดศตยาเสพติด โดยความแตกต่างของผลสัมฤทธิ์ในการฝึกไตรสิกขาเมื่อจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลงานวิจัยค้นพบว่า ระดับการศึกษา อาชีพก่อนต้องโทษ รายได้ก่อนต้องโทษ ระยะเวลาจำคุก และจำนวนครั้งที่เข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา ล้วนมีผลต่อระดับการซึมซับ

และใช้หลักไตรสิกขา ซึ่งเป็นข้อมูลใหม่ที่สามารถนำไปใช้ในการออกแบบกิจกรรมฟื้นฟูเฉพาะกลุ่มได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะปัญญา คือ องค์ประกอบที่ผู้ต้องขังใช้มากที่สุด ซึ่งสวนทางกับการคาดการณ์ว่าศีลหรือสมาธิจะเด่นกว่า แสดงให้เห็นว่า ผู้ต้องขังเริ่มตระหนักรู้ถึงผลกระทบของการกระทำของตนต่อสังคม ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงจากภายใน หลักไตรสิกขาในฐานะเครื่องมือส่งเสริมการคืนคนดีสู่สังคม งานวิจัยนี้ชี้ว่า หลักไตรสิกขาไม่ได้เปลี่ยนแค่พฤติกรรมขณะต้องโทษ แต่เป็นแนวทางที่สามารถปลูกฝังให้ผู้ต้องขังมีทัศนคติใหม่ต่อชีวิต มีสติ มีเป้าหมายและมีคุณธรรม พร้อมกลับสู่สังคมอย่างมีคุณภาพ

สำหรับการใช้หลักไตรสิกขาเพื่อฟื้นฟูพฤติกรรมของผู้ต้องขังคดียาเสพติดในเรือนจำจังหวัดสงขลา เพื่อการนำไปใช้ในเชิงปฏิบัติมีประโยชน์อย่างยิ่งต่อกรมราชทัณฑ์ เรือนจำจังหวัดและต่อผู้ต้องขัง กล่าวคือ กรมราชทัณฑ์ได้รับข้อมูลเชิงประจักษ์ทางวิชาการที่สะท้อนให้เห็นถึงประสิทธิผลของการนำหลักไตรสิกขามาใช้ในการแก้ไขฟื้นฟูพฤติกรรมผู้ต้องขังโดยนำผลไปใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบาย การฟื้นฟูผู้ต้องขังเชิงพุทธศาสตร์ที่เน้นการพัฒนา คุณธรรม จริยธรรม และจิตสำนึกเพื่อเสริมสร้างกระบวนการคืนคนดีสู่สังคมได้อย่างยั่งยืน อีกทั้งยังเป็นข้อมูลสนับสนุนให้กรมราชทัณฑ์พัฒนาโครงการฝึกอบรมบุคลากรให้มีความเข้าใจในหลักไตรสิกขาและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาผู้ต้องขังได้อย่างมีประสิทธิภาพ สำหรับเรือนจำจังหวัดสงขลา งานวิจัยฉบับนี้ก่อให้เกิดประโยชน์ในด้านการจัดกิจกรรมฟื้นฟู

ผู้ต้องขังโดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นกรอบแนวทางที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรมทำให้ทราบถึงระดับและรูปแบบการใช้หลักศีล สมาธิและปัญญา ในการฟื้นฟูพฤติกรรมผู้ต้องขัง ตลอดจนเข้าใจปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อความแตกต่างในการใช้หลักธรรมดังกล่าวซึ่งจะช่วยให้การออกแบบกิจกรรมและการฝึกอบรมตอบสนองความต้องการของผู้ต้องขังแต่ละกลุ่มได้อย่างเหมาะสมและผู้ต้องขังศรัทธาเสียสละคือ กลุ่มเป้าหมายที่สำคัญเป็นประโยชน์โดยตรงต่อการพัฒนาจิตใจและพฤติกรรมเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากภายในผ่านการฝึกอบรมตามหลักไตรสิกขา กล่าวคือ

ศีล ช่วยให้ผู้ต้องขังเกิดความมีระเบียบวินัย และควบคุมพฤติกรรมได้ *สมาธิ* ช่วยสร้างความสงบและลดแรงกระตุ้นจากยาเสพติด และ *ปัญญา* ช่วยให้เกิดการตระหนักรู้ถึงผลของการกระทำ เข้าใจชีวิต และพัฒนาตนเองเพื่อกลับสู่สังคมอย่างมีคุณภาพ

■ ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

1.1 การจัดกิจกรรมฝึกตามหลักไตรสิกขาอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง กรมราชทัณฑ์ และเรือนจำจังหวัดสงขลา ควรวางแผนและดำเนินการจัดกิจกรรมฝึกอบรมตามหลักไตรสิกขาอย่างเป็นระบบ โดยออกแบบกิจกรรมให้เชื่อมโยงระหว่างศีล สมาธิและปัญญา เช่น กิจกรรมฝึกวินัยควบคู่กับการเจริญสติและกิจกรรมกลุ่มอภิปรายผลจากการฝึกจิต เพื่อนำไปสู่การฟื้นฟูพฤติกรรมอย่างยั่งยืน และลดโอกาสกระทำความผิดซ้ำได้อย่างเป็นรูปธรรม

1.2 การเพิ่มโอกาสเข้าถึงกิจกรรมธรรมะของผู้ต้องขังทุกระดับ กรมราชทัณฑ์และเรือนจำจังหวัดสงขลา ควรส่งเสริมและขยายโอกาสให้ผู้ต้องขังศรัทธาเสพติดและคติอื่น ๆ เข้าร่วมกิจกรรมทางธรรมอย่างทั่วถึง โดยเฉพาะกลุ่มที่ไม่เคยมีประสบการณ์ทางศาสนา เพื่อเปิดโอกาสในการเรียนรู้และพัฒนาตนเองภายในเรือนจำ

1.3 การส่งเสริมบทบาทพระวิทยากรหรือครูทางใจในเรือนจำ กรมราชทัณฑ์ และเรือนจำจังหวัดสงขลา ควรจัดสรรบทบาทและการอบรมให้แก่พระวิทยากรหรือผู้ปฏิบัติธรรมที่เข้ามาในเรือนจำ ให้สามารถทำหน้าที่เป็นผู้นำกิจกรรมทางใจ ด้วยความเข้าใจจิตวิทยาของผู้ต้องขัง และสามารถถ่ายทอดหลักไตรสิกขาอย่างมีเมตตาและมีประสิทธิภาพ

1.4 การสร้างเครือข่ายครอบครัวและชุมชนรองรับการคืนคนดีสู่สังคม กรมราชทัณฑ์และเรือนจำจังหวัดสงขลา ควรประสานความร่วมมือกับครอบครัวและชุมชนในการวางแผนการฟื้นฟูหลังพ้นโทษ เช่น การฝึกสมาธิร่วมในครอบครัว หรือการสนับสนุนด้านอาชีพที่สอดคล้องกับแนวทางพัฒนาปัญญา เพื่อให้ผู้ต้องขังสามารถปรับตัวกลับเข้าสู่สังคมได้อย่างมั่นคง

1.5 การพัฒนาสื่อการเรียนรู้ธรรมะให้เหมาะกับผู้ต้องขัง กรมราชทัณฑ์และเรือนจำจังหวัดสงขลา ควรจัดทำสื่อธรรมะที่มีความหลากหลาย เหมาะสมกับระดับการศึกษาและทักษะของผู้ต้องขัง เช่น หนังสือภาพ หนังสือการ์ตูนธรรมะ พอดแคสต์เสียงหรือสมุดฝึกเจริญสติ เพื่อส่งเสริมให้ผู้ต้องขังเข้าถึงหลักธรรมได้ง่ายและเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการฝึกตามหลักไตรสิกขากับแนวโน้มการกระทำผิดซ้ำหลังพ้นโทษ เพื่อประเมินว่าการปฏิบัติตามหลักศีล สมาธิและปัญญา มีผลต่อการลดพฤติกรรมเสี่ยงและการกระทำผิดซ้ำในระยะยาวหรือไม่ โดยสามารถศึกษาผู้พ้นโทษที่เคยผ่านกิจกรรมไตรสิกขาเปรียบเทียบกับกลุ่มที่ไม่เคยผ่านกิจกรรมดังกล่าว

2.2 ควรมีการศึกษานโยบายของบุคลากรภายในเรือนจำที่ส่งเสริมการใช้หลักไตรสิกขาในการฟื้นฟูผู้ต้องขัง เช่น เจ้าหน้าที่ฝ่ายพฤติกรรม จิตอาสา ครูฝึกหรือพระวิทยากรโดยมุ่งวิเคราะห์รูปแบบการทำงาน กระบวนการสื่อสาร การอบรมและผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับผู้ต้องขังเพื่อเสนอแนวทางพัฒนาระบบสนับสนุนที่มีประสิทธิภาพ

2.3 ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบประสิทธิผลของหลักไตรสิกขากับแนวทางฟื้นฟูรูปแบบอื่น ๆ เช่น โปรแกรมบำบัดยาเสพติด CBT, โปรแกรมศาสนาอื่นหรือการแนะแนวอาชีพเพื่อวิเคราะห์ความเหมาะสมและจุดเด่นของไตรสิกขาในฐานะเครื่องมือฟื้นฟูแบบองค์รวม

■ บรรณานุกรม

Anucha Romphayom. (2017). *Factors influencing behavioral development of inmates at Maha Sarakham Provincial Prison* [Master's thesis Maha Sarakham Rajabhat University]. Thesis RMU. <https://fulltext.rmu.ac.th/>

- fulltext/2560/123057/Rompayom%20Anucha.pdf?utm_source=chatgpt.com
- Attapol Wongkrajong, Supreecha Chamnarnputtiporn, Vachiravitch Ittithanasuphavitch, & Supap Temrat. (2023). A literature review: Recidivism of sexual and violent offenders under the Measures for Prevention of Sexual or Violent Offenses Recidivism Act B.E. 2565 (2022). *Buddhist Sociology Review Journal*, 8(4), 198–210.
- Behavioral Development Division, Department of Corrections, Ministry of Justice. (2018). *Manual for rehabilitation programs for inmates based on the nature of cases and circumstances of offenses*. http://br.correct.go.th/br_wp/uploadfiles/prison_manual.pdf
- Behavioral Development System Development Group, Department of Corrections. (2024). *Missions and authorities of the Department of Corrections*. <http://www.correct.go.th/brr/index.php/th/2017-08-09-14-29-30/2017-08-09-14-29-34>
- Boonchom Srisawat. (2002). *Introduction to research* (7th ed.). Suweeriyasarn.
- Cronbach, L. J. (1990). *Essentials of psychological testing* (5th ed.). Harper Collins.
- Department of Corrections. (2021). *Missions and authorities of the Department of Corrections*. http://www.correct.go.th/?page_id=12255
- Phra Maha Nanthavit Theerapatto et al. (2018). Promoting ethics for inmates in the Bangkok Metropolitan area. *Journal of MCU Peace Studies*, 6(4), 1347–1361.
- Pranee Lambeunsa. (2016). Quality assessment of evaluation instruments for the Tasap Model academic service project. Measurement and Evaluation Program, Faculty of Education, Yala Rajabhat University. *Journal of Yala Rajabhat University*, 15(3), 373-382.
- Royal Thai Police. (2023). *Statistics on criminal offenses* (4 major groups). <http://thaicrimes.org/pdf/crimes/2566.pdf>
- Waraporn Ongkaloy et al. (2023). Integrating Buddhist principles for quality of Life Development of inmates in Prison in Nonthaburi Province. *Journal of Buddhist Innovation and Management*, 6(2), 1-14.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An introductory analysis*. Harper & Row.



